

Nr 613.

Av herr **Andersson** i Rasjön **m. fl.**, *angående underlättande för avlägset boende barn att besöka de allmänna läroverken.*

En allmän grundsats vid ordnandet av vårt lands undervisningsväsende är den, att alla offentliga och av det allmänna understödda undervisningsanstalter skola stå öppna för alla och envar utan avseende på stånd eller förmögenhetsställning. Formellt är också denna grundsats förverkligad, men i verkligheten bestå dock alltjämt stora differenser i möjligheterna för de unga att bliva delaktiga av undervisningen vid de *högre* läroanstalterna. Då realskole- eller studentexamen äro bryggorna, som leda över till de högre fortbildningsmöjligheterna, är därmed också rekryteringen till de så kallade bildade yrkena så gott som undantagslöst förbehållen de allmänna läroverkens elever. Utvecklingen har snarast gått i den riktningen, att endera av dessa ovannämnda examina kräves som underlag för utbildningen till allt fler och fler levnadsbanor.

Vanligtvis söka sig barn till mera välsituerade föräldrar alltid till läroverken oavsett studiebegåvning, under det att begåvade barn till mindre bemedlade i de flesta fall få nöja sig med den underbyggnad, som folkskoleundervisningen kan ge. I synnerhet gäller detta beträffande landsbygdens barn. För innebyggarne i samhällen med läroverk eller fristående realskolor ställa sig dock kostnaderna för barnens hållande i dylika skolor så jämförelsevis måttliga, att även mindre bemedlade föräldrar kunna ha råd att låta sina barn gå studievägen. I sådana samhällen kan man också iakttaga, att ett stort antal barn från de breda samhällslagren läsa sig fram till realskoleexamen eller till studenten. Annorlunda ställer det sig dock beträffande landsbygden och sådana samhällen, där inga andra skolor finnas än folkskola. På grund av de kostnader för resor och inackordering m. m., som äro förbundna med barnens vistelse i läroverksstaden, kommer förmögenhetsgränsen här tydligt till uttryck, och som regel kan det fastslås, att det huvudsakligen är barn till föräldrar i relativt god ekonomisk ställning som, ehuru bosatta på längre avstånd från läroverksstaden, kunna bevista skolorna därstädes. För mindre bemedlade begåvade barn på den avlägsnare landsbygden resa sig stora svårigheter av ekonomisk art när det gäller att beträda vägarna till de högre utbildningsanstalterna. Även för föräldrar, vilkas ekonomiska standard i och för sig skulle tillåta att hålla barnen i högre skolor, tillkomma stora extra kostnader härför, om deras boningsort är belägen på större avstånd från läroverksstaden. Sistberörda svårigheter äro särskilt påfallande för sådana ämbets- och tjänstemän, vilka ha sin tjänstgöring förlagd till mera avlägsna orter, till exempel präster, läkare, folkskollärare, skogs- och trafik tjänstemän m. fl. För dylika familjer bliva oftast kostnaderna för barnens skolgång ytterst betungande, och mången gång tvingas befattningshavare att

vid tiden för barnens skolålder söka sig till orter med gymnasier och skolförhållanden.

Grundsatsen om lika möjligheter för alla att söka sig till bildningsanstalterna rubbas alltså icke endast av de ekonomiska olikheterna i betingelserna utan även av de geografiska förhållandena. De föräldrar som bo i eller nära läroverksstäderna kunna för en överkomlig kostnad låta sina barn läsa sig fram till realskole- respektive studentexamen, under det att för de mera avlägset boende så dryga kostnader för barnens skolgång tillkomma, att praktiskt taget alla under en viss inkomstnivå äro uteslutna från möjligheterna härtill. I förbigående kan nämnas, att kostnaderna för skolnackordering i landsortsstäder i allmänhet belöpa sig till 700 à 800 kronor per barn och läsår.

Från det allmännas sida ha ovanberörda förhållanden hittills icke tillräckligt beaktats. Visserligen medförde 1927 års skolreform en förbättring såtillvida, att en direkt anknytning till läroverken skapades från folkskolans sjätte klass, varigenom landsbygdens barn kunde påräkna en förkortad vistelse vid stadsskolan. Men för avläggande av realskoleexamen kräves i varje fall en fyraårig skolgång i läroverk och för studentexamen ytterligare tre år.

I den pågående diskussionen omkring befolkningsproblemen ha här berörda spörsmål också sin givna plats. Bland andra åtgärder som rekommenderats för att lätta bördan för dem, som ha att uppfostra barn, har framhållits angelägenheten att underlätta och förbilliga barnens skolgång. Det synes därför lämpligt, att även frågan om förbättrade möjligheter för avlägset boende föräldrar att hålla sina barn i de allmänna läroverken i detta sammanhang upptoges till prövning. Det förefaller också, som om vissa resultat här stode att vinna med enkla medel och jämförelsevis måttliga uppoffringar från det allmännas sida.

På senare tid har tillkommit ett nytt kommunikationsmedel, som i utomordentlig grad förändrat betingelserna för landsbygdens befolkning, nämligen omnibustrafiken. Tack vare denna ha möjligheter i samfärdselhänseende uppkommit, varom ingen tidigare kunde drömma. Till alla städer och större samhällen leda nu omnibuslinjer från den omkringliggande landsbygden, ofta från trakter belägna många mil bort. Till vissa städer leda ända till 30—40 omnibuslinjer. Det är klart att härigenom även möjligheterna för barn från landsbygden att besöka städernas skolor i hög grad vidgats. Hittills ha dessa möjligheter dock endast i ringa grad utnyttjats på grund av bristande samarbete mellan skolornas ledning och trafikföretagen. Från städernas förorter och nära grannskap har visserligen i en del fall anordnats särskild omnibustrafik för barn, som gå i skola i staden, och i en del fall ha föräldrar på avlägsnare orter sammanslutit sig och träffat avtal med trafikföretag om särskilda skolturer med omnibus morgon och kväll. Men de reguljära omnibusturerna från något längre bort belägna trakter äro i de flesta fall så lagda, att de icke kunna användas av skolbarnen.

I regel äro omnibuslinjernas ankomsttider till städerna inriktade med hänsyn till kontorens och affärernas öppnande samt affärslivet på torgen. Härav följer att omnibusarna i de flesta fall dirigeras in till städerna omkring klockan

9 f. m. Städernas skolor börja emellertid läsdagen tidigare, i allmänhet omkring klockan 8. Härigenom blir det omöjligt att från något längre bort belägna orter använda de ordinarie omnibusturerna för att nå skolor i städerna. Genom en jämkning av tiderna för skolornas början och omnibuslinjernas ankomsttider till större samstämmighet skulle mycket vara att vinna för underlättande av landsbygdsbarnens skolgång i de allmänna läroverken. Givetvis borde jämväl avgångstiderna på eftermiddagen ordnas med hänsyn till skoltiderna, så att barnen efter slutad skola icke behöva gå sysslolösa i staden.

Bestämmelserna angående förläggningen av den dagliga undervisningen vid de allmänna läroverken återfinnas i läroverksstadgans 19 paragraf. Enligt denna paragraf bestämmes förläggningen av den dagliga undervisningen av läroverkets lokalstyrelse, därvid hänsyn skall tagas till de tider, då flertalet samhällsmedlemmar på den ort, där läroverket är beläget, har ledighet för måltid i hemmet. Här borde i enlighet med ovan utvecklade synpunkter jämväl hänsyn tagas till ankomst- respektive avgångstider å de kommunikationsleder, som beröra staden. Fråga är, om icke bestämmanderätten rörande den dagliga lästiden vid läroverken ur denna synpunkt borde överlätas åt länsstyrelsen.

Å andra sidan synes det även lämpligt, att åtgärder vidtoges för att reglera omnibuslinjernas tidtabeller i bättre förhållande till skoltiderna. Möjligheter härtill torde redan föreligga i motorfordonsförordningens bestämmelser rörande meddelande av tillstånd till yrkesmässig trafik. Enligt stadgande i paragraf 27 i sagda förordning ankommer det på den myndighet, som beviljar trafik tillstånd, att föreskriva de villkor och bestämmelser för trafiken, som provas nödiga. Någon ändring i motorfordonsförordningen synes därför icke erforderlig för ernäendet av det här ifrågakarande syftet, endast en anvisning till länsstyrelserna att tillse, att omnibuslinjernas tidtabeller lämpas efter skoltiderna vid busslinjernas ändpunkt. Länsstyrelsernas möjligheter att lämpa förenämnda tider efter varandra skulle givetvis underlättas, därest det ankomme på sagda myndighet att jämväl bestämma tiderna för den dagliga undervisningen i läroverken.

Genom här förordade åtgärder skulle utan några skönjbara olägenheter betydligt vidgade möjligheter skapas för landsbygdsbarnen att utan alltför stora kostnader besöka städernas skolor. Utgifterna för omnibusresorna komme i allmänhet att uppgå till små belopp i jämförelse med inackorderingskostnaderna, vartill komme den stora förmånen att barnen under skoltiden finge bo hemma och åtnjuta föräldrahemmets skydd.

Ifrågakarande åtgärder kunna emellertid bliva av betydelse endast för dem, som äro bosatta inom en omkrets från läroverksstäderna på omkring 3 till 4 mil, då dagliga resor från ännu längre bort belägna trakter draga för lång tid. För dem, som bo på ännu längre avstånd, kommer alltjämt nödvändigheten att anlita inackordering under skoltiden att kvarstå. Men även för dessas vidkommande kräver rättvisan att några lättnader beredas i föräldrarnas tunga för barnens skolgång. En dylik lättnad läser näppeligen kunna åstadkommas annorledes än genom införande av ett stipendiesystem, därvid begåvade elever

i läroverken från orter belägna så långt bort, att inackordering måste anlitas i läroverksstaden, tilldelades statsunderstöd till icke alltför knappa belopp. Statsstipendier förekomma nu exempelvis vid folkhögskolorna, där de fördelas huvudsakligen med hänsyn till elevernas förmögenhetsvillkor. I här diskuterade fall borde dock stipendierna fördelas huvudsakligen med hänsyn till vederbörandes kostnader för skolvistelsen, givetvis under tillbörligt hänsynstagande till, att icke obegåvade och efterblivna elever uppmuntrades att fortsätta studierna med hjälp av stipendierna.

Sannolikt kommer emot de härovan skisserade förslagen att resas den invändningen, att vidgade möjligheter för avlägset boende barn att besöka de allmänna läroverken skulle bidra till att öka trängseln vid dessa skolor och stegra tilloppet till de intellektuella yrkena. Häremot vilja vi påpeka, att avsikten med dessa förslag snarare är att skapa möjligheter till en rättvisare tävlan mellan städernas barn och de i ekonomiskt och geografiskt avseende sämre lottade. Konsekvensen av ett genomförande av vad här föreslagits skulle alltså närmast bli den, att en del mindre begåvade barn från de allmänna läroverkens grannskap finge gå kvar i folkskolan och lämna rum i den högre skolan för bättre rustade medtävlare från längre bort belägna orter. Ur undervisningens synpunkt borde följden härav bli en höjning av standarden hos elevmaterialet.

Vad härovan sagts beträffande de allmänna läroverken gäller givetvis också om de statsunderstödda kommunala mellanskolorna, vilka alltså inbegripas i de yrkanden som motionen innefattar.

Här ovan påtalade missförhållanden beträffande olikheten i studiemöjligheter för skilda kategorier äro visserligen så påtagliga, att omedelbara åtgärder till deras avhjälpande vore påkallade. I all synnerhet som dessa åtgärder enligt vad ovan visats äro av jämförelsevis enkel natur. Med hänsyn till att befolkningskommissionen för närvarande arbetar med att utfinna vägar till underlättande av föräldraskap och barnauppfostran i allmänhet, förorda vi emellertid, att de i denna motion avhandlade spörsmål göras till föremål för utredning genom sagda kommission. I de avseenden, där syftemålet med motionsyrkandena kan ernås genom administrativa åtgärder, förutsätta vi att sådana vidtagas utan avvaktande av beslut vid riksdagen. I de fall åter, där riksdagens medverkan erfordras, hemställa vi om förslag nästa år.

Med stöd av vad ovan anförts hemställes,

att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag rörande åtgärder till underlättande för avlägset boende barn att besöka de allmänna läroverken i ungefärlig överensstämmelse med de riktlinjer, som ovan angivits.

Stockholm den 23 januari 1936.

Gustaf Andersson
i Rasjön.

Wira Eklund.

Carl Björling.